

Regionální funkce knihoven – 20 let poté

Příspěvek se věnuje historii regionálních funkcí knihoven, jejíž základy můžeme vysledovat už od počátků prvního knihovního zákona. Významné změny v této oblasti se projevily až s přijetím zákona č. 257/2001 Sb. (knihovni zákon) a dalšími návaznými předpisy. Popsán je aktuální stav regionálních funkcí a také pozice metodiků, kteří tyto funkce vykonávají.

Klíčová slova:

Regionální funkce, knihovny, knihovnictví, legislativa, vzdělávání, metodik, metodická práce, Česká republika.

Úvod

Regionální funkce knihoven z pohledu novodobé historie knihovnictví byly uzákoněny před dvaceti lety. Historii více než stoletého českého knihovnictví provázejí tři zákony o knihovnách. Když se na ně (a také na další doplňující vyhlášky a nařízení) podrobně podíváme, zjistíme, že spolupráce mezi knihovnami je provází od počátku legislativního ukotvení knihovnictví, i když ne přímo v té podobě, jak ji známe dnes. Budování dobrých vztahů mezi knihovnami, spolupráce a pomoc větších knihoven menším je nedílnou součástí historického vývoje knihoven.

První knihovnický zákon

Rok 1919 byl pro české knihovnictví velmi zásadní. Rok od vzniku Československé republiky byl připraven a prosazen první knihovnický zákon – **Zákon č. 430/1919 Sb., o veřejných knihovnách obecních**.¹ Nezbytným doplňkem knihovnického zákona je prováděcí nařízení z 5. listopadu 1919. Pro sledování problematiky budování vazeb a spolupráce mezi knihovnami je vhodné poukázat na některé zajímavé statí prováděcího nařízení.

V článku 17 (k § 3 knihovnického zákona) se veřejným knihovnám obecným nařizuje: „*Dozírat na knihovny v ústavech obecních, sirotčincích, vyučovacích ústavech, útulcích, chudobincích, chorobincích, nemocnicích, strážnicích policejních a hasičských a jiných. Tyto knihovny (až na nemocniční), zásobují se četbou pomocí knihovny veřejné. Veřejné knihovny mohou půjčovati těmto ústavům kolekce knih...*“²

Prováděcí nařízení v článku 50 předpokládalo, že v každém kraji vznikne ústřední knihovna, ale tento záměr se nepodařilo naplnit. Místo toho postupně vznikaly obvodové a okresní knihovny, které byly financovány ze sdružených finančních prostředků obcí, státu a soukromých přispěvatelů. Jejich hlavním úkolem bylo zajištění knih (putovních knihoven) pro malé vesnické knihovny.³ V prováděcím nařízení

---

¹ Zákon o veřejných knihovnách obecních č. 430/1919 Sb. a navazující předpisy. *Informace pro knihovny* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2015- [cit. 2021-07-27]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/legislativa/KnihovniZakon_1919.doc

² Nařízení vlády republiky československé ze dne 5. listopadu 1919, č. 607 Sb. z. a n., jímž se provádí zákon o veřejných knihovnách obecních. *Informace pro knihovny* [online]. Článek 17.

³ KUBÍČEK, Jaromír. *Dějiny veřejných lidových knihoven v českých zemích*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2019. ISBN 978-80-7051-250-0. S. 156–158.

z roku 1919 je kromě množství jiných otázek řešena i otázka sběru statistických dat či dozoru nad nově vznikajícími knihovnami. Odpovědnost je přidělována podle typu knihoven.⁴

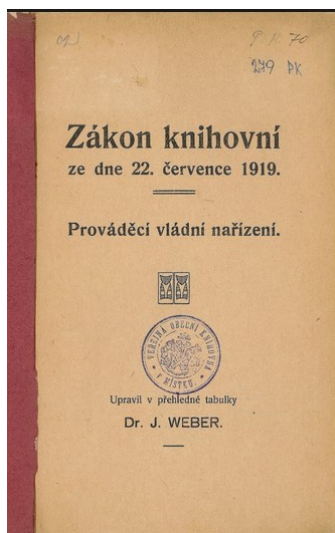
K dozoru se prováděcí vyhláška vyjadřuje takto:

„Po stránce technické a administrativní veřejné knihovny obecní i ústřední, především knihovny v obcích, čítajících více než 2 000 obyvatelů, jsou podřízeny dozoru státních instruktorů knihovních. Instruktoři knihovnam navrhují a uvádějí v praxi novoty technicko-administrativní. Každá veřejná knihovna jest povinna podávati instruktoru do 15. února o činnosti své za uplynulý správní rok zprávu (bilanci a statistická data), na tiskopisech, upravených státním úřadem statistickým ve srozumění s ministerstvem školství a národní osvěty. První výroční zprávu jest zaslati instruktoru do 15. února 1921. Instruktoři zpracují pro veřejnost přehlednou zprávu o stavu obecních a ústředních knihoven. Z rozhodnutí okrskového dozorce knihovnického jest se odvolati do 14. dnů příslušnému státnímu instruktoru; z rozhodnutí státního instruktora k ministerstvu školství a národní osvěty.“

Ohledně dozoru nad menšími knihovnami se ve vyhlášce píše:

„Tento dozor vykonávají v obcích do 2 000 obyvatelů okrskoví dozorce knihovníčtí, to jest kvalifikovaní znalci, které po návrhu okresního sboru osvětového jmenuje a funkce zproštuje ministerstvo školství a národní osvěty vždy pro okrsek 10–15 obcí. Úkolem jejich jest zjišťovati, zda finanční příspěvky obcí, zařízení veřejných knihoven a čítáren, výběr a oběh četby odpovídá daným předpisům. O svých pozorováních podávají zprávu jednak okresnímu osvětovému sboru, jednak příslušnému instruktoru.“

Dozor nad knihovnami se rozděloval podle velikosti obce, ve které knihovna sídlila. Knihovna sídlící v obci, která měla víc než 2000 obyvatel, byla pokládána za knihovnu „vyšší kvality“, proto ji dozoroval státní instruktor. Ten měl za úkol nejen přinášet do knihoven novinky z oboru, ale také shromažďovat bilanci a statistická data veřejných knihoven. Knihovny v obcích do 2000 obyvatel podléhaly okrskovým dozorcům. Ti byli jmenováni okresním sborem a každý dozorce měl ve svém okrsku (10 až 15 knihoven) kontrolovat, zda činnost knihoven a jejich financování od obcí probíhá dle daných předpisů.

Obrázek 1 – Provdávěcí vládní nařizení k zákonu č. 430/1919 Sb.

⁴ První knihovnický zákon se zabývá jen veřejnými knihovnami obecními, ne však knihovnami vědeckými. Ty tehdejší knihovnický zákon neřešil.

Důležitým doplňujícím legislativním dokumentem, který rozšiřuje kompetence okrskových dozorců, je Instrukce okrskových dozorců knihovních z 8. dubna 1920, č. 23.189, kde se o nich píše:

„Úkol jejich jest v prvé řadě iniciativní a poradní, aby urychlili vývoj knihoven, vlastním vzorem, přátelskou radou i odborným výkladem povznášeli práci knihovníků venkovských. Dozorce se dohodne o jednotném postupu s dozorci sousedních okrsků, s nimiž se schází aspoň dvakrát do roka ke společným poradám v okresním sboru osvětovém. Rovněž svolává na občasně rady knihovníky svého okrsku a doporučuje jim vzájemnou pomoc. Každou veřejnou knihovnu svého okrsku dozorce prohlédne aspoň dvakrát do roka.“⁵

Vybudování husté sítě knihoven bylo prvním a nutným předpokladem pro to, aby mezi nimi mohly vznikat vazby a vztahy spolupráce. **Půjčováním přenosných knihoven** – v dnešní terminologii „**výměnných souborů**“, byl vytvořen **zárodek budoucí meziknihovní výpůjční služby**. Zřizováním ústředních knihoven se kladly základy metodické pomoci velkých knihoven malým. Velmi významnou roli mělo i nařízení týkající se shromažďování statistických dat.

Regionální funkce knihoven jsou praxí zavedenou již prvním knihovnickým zákonem výrazně inspirovány.

Druhý knihovnický zákon

Druhý knihovnický zákon č. 53/1959 Sb., Zákon o jednotné soustavě knihoven⁶ sloužil dalších čtyřicet dva let. Zákon má 14 paragrafů, je velmi obecný a je silně ovlivněn tehdejší politickou situací v republice. Přínosem zákon je to, že vnesl určitý řád do vzájemných vztahů knihoven a celých sítí, které soustavu knihoven tvoří.

Mezi pozitiva také patřilo:

- společenské zvýraznění významu knihoven a vzájemné funkční propojení všech typů knihoven do jednotné soustavy knihoven,
- každému občanu bylo umožněno vypůjčit si potřebnou knihu z kterékoli veřejně přístupné knihovny jednotné soustavy,
- zřízení Státní knihovny ČSR umístěné na vrcholu hierarchie,
- vzájemná spolupráce knihoven,
- odborné vzdělávání knihovníků,
- vznik Ústřední knihovnické rady.

Důraz v tomto zákoně byl kladen na centralizaci, vzájemnou kooperaci a koordinaci činností knihoven všech typů, začleněných do vytvořené hierarchické struktury. Na čele struktury stála nově vzniklá Státní knihovna ČSR⁷. Krajské a okresní knihovny byly ze zákona středisky metodické pomoci pro všechny níže postavené knihovny ve své síti. Každá síť měla svou ústřední knihovnu, která byla touto funkcí pověřena. Podrobnější úkoly jednotlivých knihoven měly být blíže definovány v statutech knihoven.

---

⁵ Instrukce okrskových dozorců knihovních, vydané ministerstvem školství a národní osvěty dne 8. dubna 1920, č. 23.189.

⁶ Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1959-53>

⁷ Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Národní knihovna České republiky [online]. c2021 [citováno 21. 07. 2021]. Dostupné z [www: https://1url.cz/StsMP](https://1url.cz/StsMP)

Důležitým doplňkem knihovnického zákona byla vyhláška ministerstva školství a kultury č. 51/1963 ze dne 25. června 1963 o evidenci knihoven jednotné soustavy, o meziknihovní výpůjční službě a o přednostním právu knihoven při získávání literatury, časopisů a jiných sbírkových materiálů.⁸

Problémovým tématem, které nebylo řešeno ve druhém knihovnickém zákoně, byl „neblahý“ stav hlavně malých knihoven s neprofesionálním pracovníkem. Brzy po uvedení zákona v platnost se ukázalo, že malé knihovny nemohou řádně plnit svou funkci, pokud jim nebude poskytována náležitá pomoc a metodické vedení postavené na jasně daných a jednotných pravidlech.

Již v šedesátých letech začíná jako řešení této situace vznikat střediskový systém knihoven. Jako první začal se střediskovým systémem experimentovat Jihočeský kraj. Praktické výsledky ale vzešly až z experimentu v Severomoravském kraji. Následně byl ministerstvem kultury do plánu pětiletky (léta 1966–1970) zařazen pokyn budovat střediskový systém knihoven. Jako právní podklad pro budování systému sloužil statut střediskové knihovny z pera ministerstva kultury (1969).

Důležitým krokem v této etapě byla tzv. „profesionalizace knihoven“. V perspektivních obcích byly profesionalizovány místní lidové knihovny a ty pak byly pověřeny střediskovou funkcí. Za finanční prostředky poskytnuté zřizovateli malých spolupracujících knihoven vytvářela „střediskový fond“, který byl formou výměnných souborů poskytován zapojeným knihovnám. Středisková knihovna měla za úkol poskytovat metodickou a jinou odbornou pomoc menším – neprofesionálním knihovnám, které jí byly svěřeny. Stejně jako před ustanovením druhého knihovnického zákona se střediskové knihovny staly místem, kde byla zpracovávána statistická data za konkrétní oblast.

Později se střediskový systém rozšířil i na kooperaci knihoven v celookresním a krajském měřítku. Okresní knihovny převzaly funkci ústřední knihovny, která spolupráci knihoven v okrese prakticky i metodicky řídila. Na krajské úrovni se ústřední knihovnou stala Státní vědecká knihovna v sídle krajského města.

Střediskový systém měl přinášet:

- efektivnější využití finančních prostředků,
- odstranění duplicity některých odborných prací,
- vyšší odbornost knihovnické práce,
- dostupnost kvalitních služeb a literatury i pro uživatele malých knihoven.

Pro vývoj veřejných knihoven je důležité si uvědomit, že střediskový systém byl po období socialismu stále ve vývoji, měl celou řadu podob, odlišoval se kraj od kraje, což mělo také vliv na vývoj veřejných knihoven a celkovou spolupráci po roce 1989. Znamenal posun dopředu v propracovanosti systému spolupráce a pomoci větších knihoven menším. Stal se základním stupněm systému regionálních knihovnických služeb a zároveň byl výchozím bodem pro vznik regionálních funkcí, jež byly uzákoněny ve třetím knihovním zákoně.

Tento model spolupráce v síti lidových knihoven fungoval až do roku 1990. Zákonem ČNR č. 425/1990 Sb. ze dne 9. 10. 1990 o okresních úřadech⁹ byla okresním úřadům v souvislosti s reformou

---

⁸ Ministerstvo školství a kultury. Vyhláška Ministerstva školství a kultury č. 51 ze dne 25. června 1963 o evidenci knihoven jednotné soustavy, o meziknihovní výpůjční službě a o přednostním právu knihoven při získávání literatury, časopisů a jiných sbírkových materiálů. In: Sbírnka právních předpisů [online]. 1963, částka 30, s. 209-212.

⁹ Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-425>

veřejné správy časově omezena zřizovatelská práva ke knihovnám pouze do 31. 12. 1992; tím byla zahájena tzv. „transformace okresních knihoven“.

Třetí knihovní zákon

Současný knihovní¹⁰ zákon č. 257/2001 Sb., zákon o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb¹¹ se myšlenkou vzájemné spolupráce knihoven a vazeb mezi nimi zabývá a navazuje tak na jednotnou soustavu knihoven. Zákon má 26 paragrafů a vztahuje se na všechny knihovny, které jsou evidovány v systému evidence knihoven na MK ČR.

Třetí knihovní zákon je vyvrcholením zhruba desetileté snahy o vytvoření legislativy, která by odrážela změny ve společnosti po roce 1989 jak v rovině politické, tak společenské či technologické. Jednotná soustava knihoven se rozpadla a bylo potřeba určit nová pravidla pro chod knihoven. Tlak na vytvoření nového zákona byl vyvíjen hlavně ze strany knihovnické odborné veřejnosti. Ministerstvo kultury a parlament přistupovaly k této problematice dlouhou dobu poměrně laxně. Termín daný legislativním plánem vlády pro předložení návrhu zákona byl červen roku 2000, práce na zákoně stagnovala a spolupráce byla velice špatná. Na počátku června 2000 byl vládou k mezirezortnímu připomínkování předložen návrh zákona, který ale měl množství nedostatků. Nastalo období vyjednávání a hledání takových řešení, která by knihovnám přinejmenším neškodila.¹²

Předsednictvo Svazu knihovníků a informačních pracovníků (SKIP) vypracovalo oficiální dokument se šesti základními připomínkami k návrhu zákona. Ministerstvem kultury byl vytvořen druhý návrh zákona, který byl 29. června 2001 přijat. V roce 2002 byla přijata prováděcí vyhláška k zákonu 257/2001 Sb., která blíže upravuje způsoby provedení třetího knihovního zákona.¹³

Třetí knihovní zákon přináší zásadní změny oproti jednotné soustavě knihoven. Nemluví se v něm o veřejných knihovnách, ale o **knihovnách poskytujících veřejné knihovnické a informační služby**. Vznikl nový model spolupráce knihoven a vazeb mezi nimi.

Třetí knihovní zákon vnáší do vztahů mezi knihovnami nové principy. Ve vztazích je zjevným prvkem demokracie a dobrovolnost, knihovny v systému mají sice zdánlivě hierarchickou strukturu, ale vzájemné vazby a odpovědnost nejsou tak pevně určovány mnohými předpisy a povinnostmi, jak tomu bylo v období předchozích dvou zákonů. Toto uvolnění vazeb se projevuje na úrovni vertikální i horizontální.

Veřejné knihovny sice musí akceptovat dané zákony a náležitosti (např. registrace v databázi Ministerstva kultury, respektování zákona o státní statistické službě, poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb, meziknihovní výpůjční služby atd.), ale po stránce vzájemných vazeb je na rozhodnutí knihoven, s kým a do jaké míry bude spolupracovat. Žádná nadřízená knihovna nemůže níže postavené nic nařizovat, všechno je dáno do roviny „doporučení“. Knihovny za svou činnost odpovídají hlavně svému zřizovateli, který je financuje.

V tomto klimatu a tomto duchu jsou vykonávány i regionální funkce knihoven. Bývalé okresní knihovny se mohly rozhodnout, jestli se smluvně zavážou vykonávat funkci pověřené knihovny. Ostatní veřejné

---

¹⁰ U předchozích dvou zákonů se používalo adjektivum „knihovnický“, až třetí zákon zavedl nový – dnes používaný termín „knihovní“.

¹¹ Česko. Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ze dne 29. července 2001. In: *Zákony pro lidi* [online].

¹² JIRKALOVÁ, Hana. Rozhovor s PhDr. Vítem Richterem, ředitelem odboru knihovnictví Národní knihovny ČR, předsedou SKIP a předsedou Ústřední knihovnické rady, o novém Zákoně o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb. 1. Část. *Čtenář*, roč. 2001, roč. 53, č. 7-8, s. 198-200.

¹³ Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-88>

knihovny se mohly rozhodnout, zda smlouvu s pověřenou knihovnou uzavřou a budou tuto formu pomoci využívat. Národní knihovna krajské knihovny mají svou funkci v rámci kooperačního systému regionálních funkcí danou zákonem¹⁴.

Regionální funkce knihoven jsou výsledkem více než stoletého formování a proměn československého a později českého knihovnictví.

České knihovnictví před regionálními funkcemi

Po politických změnách ve společnosti v roce 1989 se mnohé malé knihovny ocitly v kritické situaci a hrozil jejich hromadný zánik, případně výrazný pokles kvality a objemu poskytovaných služeb. Systém knihoven a zavedený střediskový systém nemohl kvůli legislativním změnám dlouhodobě přežít. Situace vyžadovala legislativní řešení tohoto nepříznivého stavu. Cesta k novému modelu kooperace knihoven ale byla zdlouhavá.

Zásadní vliv na situaci knihoven provozovaných obcemi měla reforma veřejné správy. Zákon České národní rady č. 425/1990 Sb. o okresních úřadech, úpravě jejich působnosti a o některých dalších opatřeních s tím souvisejících¹⁵, časově omezil zřizovatelská práva okresních úřadů do konce roku 1992.

V praxi to znamenalo, že okresní knihovny zřizované a financované z prostředků okresních úřadů, jež doposud plnily regionální funkce ve svém okrese, nemohly dál tuto činnost vykonávat a byly postupně transformovány. Tím začala zcela neřízená transformace okresních knihoven, která v řadě případů znamenala úplný rozpad existujících systémů a vazeb. Ze strany státu chyběla finanční podpora pro zajištění řady regionálních, celostátních a mezinárodních funkcí knihoven. Ty působily v období ekonomické a společenské transformace v nestabilním prostředí. Nejasná situace s vytvořením vyšších územních celků znesnadňovala realizaci koncepčního systémového řešení v oblasti veřejného knihovnictví. Okresní knihovny přecházely do působnosti obcí. Při předávání zřizovatelské pravomoci z okresních úřadů obcím byl často zrušen systémový stupeň, který přesahoval dílčí zájmy jednotlivých obcí.

Toto období vztahů mezi knihovnami bychom mohli charakterizovat jako období změn, zmatků, nejasností, nejistoty a hledání cest. Kooperační systémy v jednotlivých krajích a okresech byly značně rozdílné co do modelu i kvality. Někde se na spolupráci dokonce rezignovalo úplně. V mnoha obcích byli v knihovnách postupně zaměstnáváni lidé, kteří neměli odborné vzdělání – úroveň knihoven se snižovala; tito knihovníci neměli žádné vazby na bývalé střediskové či okresní knihovny a práci vykonávali podle svých představ. Neprocházeli ani odborným vzděláváním – to bylo v té době určeno převážně pro vedoucí knihoven.

I přes platnost předchozího zákona č. 425/1990 Sb. o okresních úřadech, v roce 2000 existovalo (i bez opory v zákonech) více různých variant fungování a financování regionálních funkcí. Tento stav byl důsledkem nekoordinovaného systému kooperace a absence jasných a závazných pravidel.

Ustanovení regionálních funkcí

Termín „regionální funkce knihoven“ se v knihovnické terminologii používal delší dobu, přesto zákonné ustanovení přichází až se třetím knihovním zákonem. Formování regionálních funkcí až do současné podoby byl proces složený z mnoha dílčích kroků a nutných legislativních změn.

---

¹⁴ Knihovní zákon, § 9, odst. 2, písm. g) a § 11, odst. 3.

¹⁵ Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-425>

Mezníky ve vývoji regionálních funkcí

Usnesením vlády z 8. 11. 2000 č. 1090 byl schválen vládní návrh zákona o veřejných knihovnách a podmínkách jejich provozování. V § 2 a 11 zákon 257/2001 Sb. upravuje poskytování souboru veřejných služeb označovaných jako regionální funkce knihoven. V situaci, kdy ještě nebyl zákon schválen, probíhalo období příprav a definování úkolů – kdo a jak bude jednotlivé závazky plnit a především to, z jakého zdroje budou financovány.

Jako východisko pro zachování systému pomoci velkých knihoven malým, se nabízelo přenést tento úkol z okresní úrovně (v té době nefunkční) na krajskou úroveň. Předcházely tomu reformy ve státní správě a soubor zákonů souvisejících s první etapou reformy veřejné správy. Jedním z nich byl zákon č. 157/2000 Sb., o převodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky do majetku krajů, kdy byly převedeny státní vědecké knihovny pod kraje. Od 1. 1. 2002 měly státní vědecké knihovny fungovat jako krajské knihovny (šlo celkem 14 krajských knihoven).¹⁶

Usnesením vlády České republiky ze dne 26. února 2001 č. 195 k zajištění regionálních funkcí veřejných knihoven a podpory regionálních kulturních aktivit byl schválen způsob zajištění RF.¹⁷ Důležitým doplňkem předchozího usnesení je předkládací a důvodová zpráva k zajištění regionálních funkcí veřejných knihoven a podpory regionálních kulturních aktivit, kde stojí:

„Jedním ze základních východisek předpokládané právní úpravy činnosti veřejných knihoven bylo, že veřejné knihovny pracují v celostátně koordinovaném systému. Tento nezbytný kooperační systém vyplývá z poznání, že žádná knihovna sama o sobě není schopna uspokojit široké spektrum uživatelských potřeb a je současně motivován snahou o efektivní využití finančních prostředků pocházejících z veřejných zdrojů.“¹⁸

Vědomí důležitosti spolupráce knihoven bylo klíčové pro další kroky na cestě k vytvoření nového modelu spolupráce knihoven, který potřeboval právní ukotvení. V tomto dokumentu je mimo jiné navržen způsob financování regionálních funkcí (od roku 2002). Dotčené knihovny tak konečně mohly zahájit konkrétní aktivity k plnění usnesení vlády. Sjednocený postup výkonu regionálních funkcí měl být započat od roku 2002.

Prostějovská výzva

Počátky aktivit týkajících se výkonu regionálních funkcí s sebou nesly mnoho nejasností. Mezi dotčenými knihovnami vyvstala potřeba naplánovat konkrétní postup realizace. Proto se ve dnech 10. - 12. dubna 2001 v Prostějově sešli na semináři nazvaném „Regionální funkce“ ředitelé mnoha zainteresovaných knihoven se zástupci z Národní knihovny ČR, aby zahájili přípravy na plnění usnesení vlády z 26. 2. 2001 č. 195 k zajištění regionálních funkcí veřejných knihoven a podpory regionálních kulturních aktivit. Na semináři byl vypracován plán postupu rozvoje této celostátní spolupráce.

Hlavní témata řešená v Prostějově

- zpracování základních cílů realizace RF,
- povinné aktivity, které by měly být v rámci RF v každém kraji standardně vykonávány (s přidělením odpovědnosti),

---

¹⁶ Zákon č. 157/2000 Sb. Zákon o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky do majetku krajů, ze dne 18. května 2000. In: *Zákony pro lidi* [online].

¹⁷ Usnesení vlády České republiky ze dne 26. února 2001 č. 195 k zajištění regionálních funkcí veřejných knihoven a podpory regionálních kulturních aktivit (pdf). *Informace pro knihovny: Legislativa*.

¹⁸ Předkládací a důvodová zpráva (k Usnesení vlády České republiky ze dne 26. února 2001 č. 195 k zajištění regionálních funkcí veřejných knihoven a podpory regionálních kulturních aktivit [online]. *Informace pro knihovny: Legislativa*.

- postup a orientační harmonogram prací v souvislosti s přípravou výkonu regionálních funkcí od roku 2002,
- definování hlavních problémů realizace RF.

Přijetí třetího knihovního zákona č. 257/2001 Sb., zákona o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) a přijetí prováděcí vyhlášky č. 88/2002 Sb., vyhlášky Ministerstva kultury k provedení zákona č. 257/2001 Sb., (knihovní zákon),¹⁹ chápeme jako další velmi významný mezník ve vývoji regionálních funkcí. Knihovní zákon ve svých paragrafech 2 a 11 udává, že „*Krajská knihovna plní a koordinuje plnění regionálních funkcí vybraných základních knihoven v kraji*“.

Ze znění knihovního zákona z roku 2001 vyplývalo, že Národní knihovna ČR funkci celostátního koordinátora regionálních funkcí nemá, což byl závažný nedostatek, protože jednotlivé kraje si s problematikou regionálních funkcí počínaly různě, a to ne vždy optimálně. Tento stav se změnil až novelou zákona č. 1/2005²⁰, kde se upravuje knihovní zákon zejména v § 9, čímž se rozšiřují pravomoci Národní knihovny ČR v rámci výkonu regionálních funkcí o zabezpečení celostátní koordinace a vyhodnocování jejich plnění.²¹

Legislativně ukotvený systém regionálních funkcí knihoven funguje v českém knihovnictví od roku 2002. Do roku 2005 byly dotace na výkon regionálních funkcí poskytovány Ministerstvem kultury. Finanční prostředky rozdělovalo Ministerstvo kultury na základě metody proporcionálního financování, která zohledňovala počet obyvatel a počet základních knihoven v kraji zřizovaných obcemi. Způsob výpočtu vycházel z nařízení vlády č. 288/2002 Sb. a přílohy usnesení vlády ČR ze dne 16. 1. 2002 č. 68, jímž byl program vyhlášen.²² Finance byly rozdělovány na jednotlivé kraje a dále pak na knihovny pověřené výkonem regionálních funkcí – obsluhované knihovny dostávaly dotace formou služeb, daných Programem podpory zajištění regionálních funkcí²³. Žádost o poskytnutí dotace na území kraje podával výhradně provozovatel krajské knihovny, tedy i za provozovatele pověřených knihoven v kraji, na které byl výkon regionálních funkcí přenesen. Za účelem sledování efektivnosti využívání dotací v kraji zpracovávaly krajské knihovny dvakrát ročně zprávu o hodnocení výkonu regionálních funkcí v kraji.

Od roku 2002 se na celostátní koordinaci regionálních funkcí významně podílí nově vzniklá Sekce SDRUK pro regionální funkce²⁴, která poprvé zasedala 3. 9. 2002. Sekce se věnuje vývoji RF, řeší nově vznikající problémy a otázky, se kterými se knihovny při výkonu regionálních funkcí potýkají. Sleduje nové trendy v knihovnictví a navrhuje potřebné změny. Sekce ve spolupráci s Knihovnickým institutem

---

¹⁹ ČESKO. Vyhláška č. 88/2002 Sb. Vyhláška Ministerstva kultury k provedení zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ze dne 21. února 2002. In: *Zákony pro lidi.cz* [online].

²⁰ Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-1>

²¹ ČESKO. Zákon, kterým se mění zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, část pátá – změna knihovního zákona, ze dne 26. prosince 2004. In: *Zákony pro lidi.cz* [online].

²² Tamtéž.

²³ Příloha k usnesení vlády ze dne 16. ledna 2002 č. 68: Program podpory zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven. *Informace pro knihovny: Legislativa* [online].

²⁴ Sekce SDRUK pro regionální funkce byla založena v roce 2002. V sekci pracují metodici krajských knihoven a odborníci Knihovnického institutu NK ČR. Programovou náplní sekce jsou aktivity směřující k vyrovnání úrovně kulturních a vzdělávacích služeb poskytovaných knihovnami působícími v obcích různých velikostí a celková podpora rozvoje služeb knihoven finančně dotovaná kraji.

Národní knihovny ČR také pečuje o aktuálnost a přesnost standardů RF a v případě potřeby je upravuje. Všechny zápisy z porad sekce pro regionální funkce jsou vystaveny na webových stránkách SDRUK²⁵.

Činnost sekce SDRUK pro regionální funkce je těsně provázána s aktivitami Knihovnického institutu NK ČR.

Regionální funkce v letech 2002-2004

V letech 2002-2004 byl výkon regionálních funkcí garantován Ministerstvem kultury ČR. Klíčovým legislativním dokumentem pro jejich výkon se stal **Program podpory zajištění výkonu regionálních funkcí**.²⁶

V roce 2001 se rozhodovalo mezi čtyřmi variantami modelů financování regionálních funkcí knihoven. Vybraný model byl popsán v závazných dokumentech a uplatňován celostátně do roku 2005.

Rok 2002 přitom můžeme považovat za přechodné období, protože regionální funkce byly zajišťovány jednak z Programu podpory zajištění regionálních funkcí knihoven Ministerstva kultury, jednak prostřednictvím vlastních rozpočtů okresních úřadů, které doposud zřizovaly okresní knihovny vykonávající RF na území svého okresu.

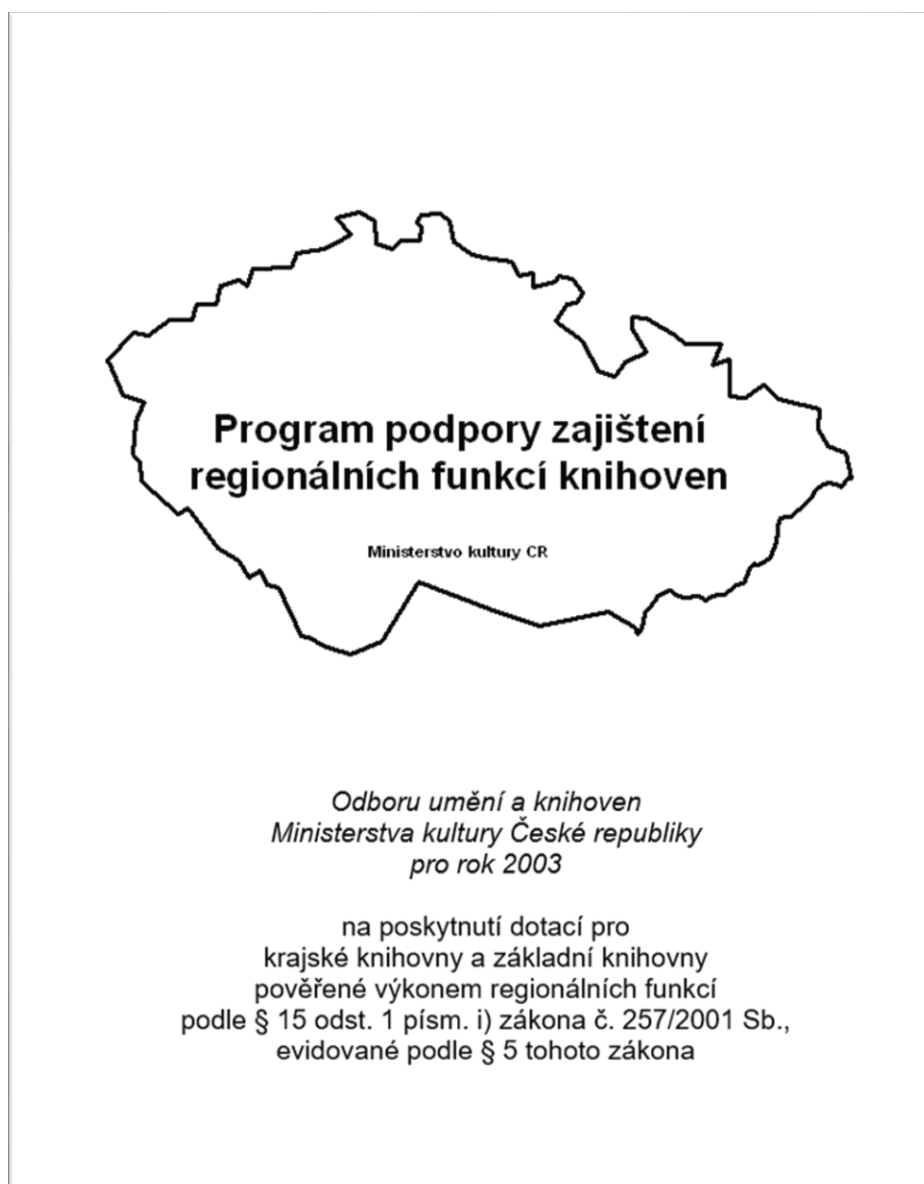
K uplatnění zásad rozdělování finančních prostředků Programu v plném rozsahu bylo možné přistoupit až v roce 2003 po převodu zbývajících okresních knihoven na příslušná města. Na rok 2003 byl rozpočet Programu podpory zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven navýšen o částku, která byla v roce 2002 vynaložena okresními knihovnami.²⁷

---

²⁵ Dostupné z: <https://sdruk.cz/odborne-sekce/sekce-pro-regionalni-funkce/>

²⁶ Příloha k usnesení vlády ze dne 16. ledna 2002 č. 68: Program podpory zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven. *Informace pro knihovny: Legislativa* [online]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/usn_priloha.rtf

²⁷ K regionálním funkcím v českých knihovnách. *Čtenář: měsíčník pro knihovny*. Praha: Academia, 2002, roč. 54, č. 3, s. 66-67.

Obrázek 2 - Program podpory zajištění regionálních funkcí knihoven na rok 2003

Regionální funkce od roku 2005 do současnosti

Novelou zákona o rozpočtovém určení daní přešla odpovědnost za jejich výkon a financování od roku 2005 na kraje. Do rozpočtu krajů byly v rámci rozpočtového určení daní alokovány finanční prostředky na regionální funkce ve výši 133,5 mil. Kč. Důležitým mezníkem je změna ve financování regionálních funkcí, která je rovněž upravena novelou č. 1/2005 Sb., § 11, kde stojí: „*Plnění regionálních funkcí a jeho koordinaci zajišťuje kraj z peněžních prostředků svého rozpočtu.*“

Financování regionálních funkcí tak bylo přeneseno ze státu na bedra krajů. Rozdíly mezi výkonem RF v jednotlivých krajích, ovlivněné množstvím přidělených prostředků ze strany kraje, se tak ještě více prohloubily. Ne každý kraj přikládá stejnou důležitost podpoře malých – hlavně neprofesionálních – knihoven ze svého rozpočtu.

Od roku 2005 se kompetence k výkonu regionálních funkcí přesunuly z Ministerstva kultury na jednotlivé kraje a jejich rozpočty (celkem 14 krajů). Pravidla poskytování regionálních funkcí jsou

definována v Metodickém pokynu MK k zajištění výkonu regionálních funkcí a jejich koordinaci na území ČR, který byl postupně novelizován v letech 2014 a 2019²⁸.

Metodický pokyn vydalo Ministerstvo kultury (ve spolupráci s Knihovnickým institutem Národní knihovny) v návaznosti na knihovní zákon. Jeho účelem je přispět ke sjednocení postupu při výkonu regionálních funkcí knihoven a vytvoření příznivých podmínek pro poskytování podpůrných služeb základním knihovnám.

První rok financování prostřednictvím krajů byl poznamenán snížením celkové částky převedené od státu, respektive od MK na 127,2 mil. Kč. V následujících letech postupné snižování pokračovalo až na částku 108 mil. Kč v roce 2014 (tj. snížení o 25,5 mil. Kč). Od roku 2015 dochází k obratu a krajská dotace se postupně narovnáva.

- Při snižování nebyla brána v úvahu inflace a valorizace mezd, růst cen knih apod. Inflace mezi roky 2005 až 2018 dosáhla hodnoty cca 28 %. Roční ztráta se pohybovala v posledních letech kolem 50 mil. Kč.
- Financování, respektive pokles financování regionálních funkcí bylo nerovnoměrné v jednotlivých krajích. Dobrou a stabilní podporu měly a mají knihovny zejména v Moravskoslezském a Zlínském kraji a do jisté míry také knihovny v Jihomoravském, Jihočeském, Karlovarském a Libereckém kraji.
- Nejvýraznější pokles dotace zaznamenal Středočeský kraj, který je největším krajem v České republice. Např. v roce 2011 zůstalo z původních 19,8 mil. Kč pouhých 7 mil. Kč. V roce 2013 zaznamenaly největší pokles finanční dotace na výkon regionálních funkcí kraje Plzeňský – z 8,6 mil. Kč na 5,5 mil. Kč, Královéhradecký – z 8,8 mil. Kč na 6 mil. Kč, Pardubický – z 8,2 mil. na 4 mil. Kč, Ústecký – z 10,2 mil. Kč na 7,8 mil. Kč a některé další. Tyto poklesy se nepodařilo do současnosti vyrovnat.
- V posledním období se situace mírně zlepšovala, respektive dochází k navýšení dotací v souvislosti s růstem mezd. Přestože se situace v poslední době postupně zlepšuje, v pěti krajích se dotace ještě nedostala na úroveň z roku 2005.
- Snížení dotace na výkon RF v některých krajích bylo příčinou výrazných nerovností rozsahu a kvality služeb poskytovaných veřejnosti v rámci ČR. Byly snižovány prostředky na nákup knihovních fondů a došlo i k propouštění pracovníků. Personální zajištění výkonu regionálních funkcí má přímou vazbu na financování dotačního programu. V krajích, které jsou výrazně podfinancované, to znamená nadměrné vyčerpání metodiků. V roce 2005 zajišťovalo výkon regionálních funkcí 269 pracovníků, v roce 2020 to bylo 223 pracovníků, tedy o 46 méně. Počet metodických pracovníků zajišťujících RF má i mezi lety 2018 - 2020 sestupnou tendenci. Snížení finanční částky klade velké nároky na pracovníky zajišťující výkon RF, kteří se za ztížených podmínek snaží o zachování objemu a kvality služeb na stejné úrovni jako v předešlých letech.²⁹

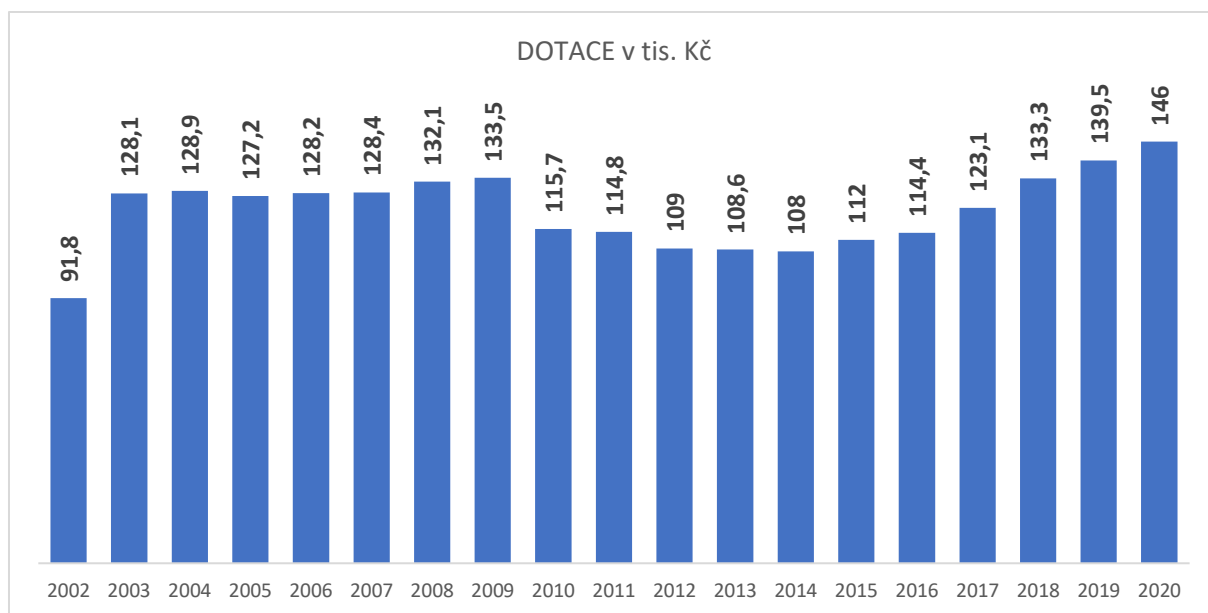
Tím, že kompetence podpory výkonu RF knihoven přešly z Ministerstva kultury na jednotlivé kraje, otevřela se možnost benevolentnějšího přístupu k této problematice. V Metodickém pokynu MK k zajištění výkonu regionálních funkcí stojí, že „*výši finančních prostředků stanovuje kraj v souladu s krajskou koncepcí či stanovenými zásadami pro výkon regionálních funkcí*“. I když hejtmanům jednotlivých krajů bylo ze strany Ministerstva kultury doporučeno, aby realizaci RF ve svých krajích i nadále podporovali, krajské úřady tak dostaly do rukou rozhodovací moc v tom, jakou částkou podpoří

---

²⁸ Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky. *Ministerstvo kultury České republiky* [online]. Praha: MK ČR, 2019 [cit. 2020-3-18]. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/2019_metodicky_pokyn_mk_rf-11474.pdf

²⁹ Dostupné z: Závěrečná zpráva o plnění Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2017-2020. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/zaverecna-zprava-ke-koncepci-rozvoje-knihoven-v-cr-na-leta-2017-2020>

výkon RF ve svém kraji. Pro krajské knihovny se stalo vyjednávání a obhajování potřebné finanční částky povinným a nelehkým úkolem. V případech, že vedení kraje není této formě podpory knihoven nakloněno, může být výkon regionálních funkcí knihoven významně omezen, v některých případech dokonce i ohrožen.

Legislativní rámec regionálních funkcí

Veřejné knihovny zřizované a/nebo provozované obcemi a kraji na území České republiky jsou nejčastěji zřizovanou veřejnou službou. K jejich dobrému řízení napomáhá řada legislativních materiálů, standardů a metodik. Především jde o **zákon č. 257/2001 Sb. (knihovní zákon)**, který v § 2 písm. h) zákona stanoví, že: „*regionálními funkcemi (jsou) funkce, v jejichž rámci krajská knihovna a další jí pověřené knihovny poskytují základním knihovnám v kraji především poradenské, vzdělávací a koordinační služby, budují výměnné fondy a zapůjčují výměnné soubory knihovních dokumentů a vykonávají další nezbytné činnosti napomáhající rozvoji knihoven a jejich veřejných knihovnických a informačních služeb.*“

K zákonu byla vydána **prováděcí vyhláška č. 88/2002 Sb.** Tato vyhláška stanoví náležitosti žádosti o zprostředkování knihovního dokumentu a určuje, kteří provozovatelé knihoven jsou povinni předávat žádosti o zprostředkování knihovního dokumentu v rámci meziknihovní služby zahraničním knihovnám, popřípadě poskytnout provozovateli knihovny účastníci se mezinárodní meziknihovní služby metodickou pomoc. Vyhláška dále stanoví podrobnosti o vedení evidence knihovního fondu a náležitosti zápisu o výsledku revize knihovního fondu.“

Zákon č.89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů³⁰, je platný také pro knihovny. Zpravodajskými jednotkami jsou jednotlivé knihovny, které jsou povinny na základě programu statistického zjišťování odevzdat požadovaná statistická data určené jednotce, kterou je pro oblast kultury NIPOS. Státní statistická služba je činnost, která zahrnuje získávání údajů, vytváření statistických informací o sociálním, ekonomickém, demografickém a ekologickém vývoji České republiky a jejich jednotlivých částí, poskytování statistických informací a jejich zveřejňování. Její součástí je též zajišťování srovnatelnosti statistických informací a plnění závazků z mezinárodních smluv v oblasti statistiky, kterými je Česká republika vázána.

³⁰ Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-89>

Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území ČR vydalo Ministerstvo kultury v návaznosti na knihovní zákon. Jeho účelem je přispět ke sjednocení postupu při výkonu regionálních funkcí knihoven a vytvoření příznivých podmínek pro poskytování podpůrných služeb základním knihovnám. V současné době je platné znění z roku 2019, vydané pod č.j. MK 8551/2019 OULK.³¹

Po počátcích od roku 2001 do dnešního dne bylo vydáno více metodických materiálů majících souvislost s výkonem regionálních funkcí. Zpočátku se regionální funkce řídily Programem podpory zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven³², s vydáním Metodického pokynu Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky se rozpočet financí (článek 8) řídí tímto pokynem, nestanovil-li si příslušný kraj jiný způsob.

Dalším významným dokumentem pro výkon regionálních funkcí je **Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021-2027 s výhledem do roku 2030**³³. Vládní dokument vznikl v těsné spolupráci s knihovnickou komunitou. Inspiruje k přípravě strategie proměny vlastní knihovny v místě tak, aby knihovny pružně reagovaly na potřeby komunity, které slouží. Nová koncepce redukuje počet prioritních oblastí na tři základní pilíře – knihovny jako pilíře občanské společnosti a přirozená centra komunit, knihovny jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce a knihovny jako správci kulturního a znalostního bohatství. V Koncepci nejsou výkonu regionálních funkcí věnovány zvláštní kapitoly; činnost knihoven na poli regionálních funkcí a spolupráci mezi knihovnami se prolíná celým dokumentem.

Metodické pokyny pro výkon regionálních funkcí

Kromě legislativních materiálů, jakým je knihovní zákon a další návazné a související předpisy, jsou i metodické pokyny vydávané Ministerstvem kultury.

Výhodou metodických pokynů je jejich aktuálnost a možnost novelizace bez zdoluhavých legislativních procesů. Metodické pokyny jsou vydávány nejen v textové podobě pod číslem jednacím, ale také v barevné komentované verzi, která je přístupnější variantou pro praktické užití – nejen pro metodiky v „terénu“, ale především i pro zřizovatele/provozovatele knihoven. Zatím byly vydány tři standardy pro knihovny a jeden materiál pro vedení obcí.

Standard pro dobrou knihovnu

Metodický pokyn Ministerstva kultury z roku 2012 byl prvním ze standardů vydaných na podporu regionálních funkcí knihoven. Metodický pokyn vychází z obecných principů Manifestu IFLA/UNESCO o veřejných knihovnách z roku 1994 a návazné směrnice IFLA: Služby veřejných knihoven z roku 2010.

Barevná (komentovaná) verze pod názvem Standard pro dobrou knihovnu (*Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky*) stanovuje základní kvantitativní a kvalitativní podmínky pro poskytování knihovnických služeb pro knihovny zřizované a/nebo provozované obcemi a kraji na území ČR, zapsané v evidenci knihoven Ministerstva kultury. Všechna ustanovení tohoto metodického pokynu mají povahu doporučení, pokud nejsou totožná s ustanoveními knihovního zákona a/nebo vyhlášky. Novela z roku

---

³¹ Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/2019_metodicky_pokyn_mk_rf-11474.pdf

³² Příloha usnesení vlády České republiky ze dne 16. ledna 2002 pod č. 68.

³³ Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/koncepce-rozvoje-knihoven-2021-2027>

2019³⁴ byla vydána pod č. j. MK 85426 /2019 OULK. Indikátory pro měření výkonu knihoven jsou doplněny statistickými daty z roku 2018.

Předmět standardu se zaměřuje na tyto okruhy:

- a) provozní doba knihovny pro veřejnost,
- b) tvorba knihovního fondu a informačních zdrojů,
- c) umístění knihovny v obci,
- d) plocha knihovny určená pro uživatele,
- e) studijní místa pro uživatele knihovny,
- f) přístup k internetu a informačním technologiím,
- g) webová stránka knihovny,
- h) elektronický katalog knihovny na internetu,
- i) personální zajištění knihovny,
- j) kvalifikace a vzdělávání pracovníků knihoven,
- k) měření spokojenosti uživatelů knihovny,
- l) kulturní, vzdělávací a komunitní aktivity knihovny.

Nově se ve standardu hovoří o personálním zajištění knihovny, kvalifikaci a vzdělávání pracovníků knihoven a o kulturních, vzdělávacích a komunitních aktivitách knihovny.

Pro krajské knihovny a knihovny působící ve velkoměstech se doporučené indikátory používají přiměřeně s ohledem na funkce knihovny a její postavení ve městě.

Služby knihoven knihovnám

*Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území ČR*³⁵ byl vydán pod č.j.: MK 85551/2019 OULK. Komentovaná verze Služby knihoven knihovnám nese podnázev Krajské programy regionálních funkcí na podporu knihoven a podrobně se zabývá výkony regionálních funkcí na celostátní, krajské i regionální úrovni.

Standard pro výkon regionálních funkcí knihoven zahrnuje tyto činnosti:

- a) Poradenská a konzultační činnost, metodické návštěvy, plány, rozborů,
- b) statistika knihovnických činností,
- c) vzdělávání knihovníků, semináře a porady,
- d) tvorba výměnných knihovních fondů, jejich cirkulace a distribuce, správa, revize a aktualizace,
- e) pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů,
- f) nákup a zpracování knihovních fondů pořízených z prostředků provozovatele knihovny (obce) a jejich distribuce,
- g) podpora vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit,
- h) servis automatizovaného knihovního systému využívaného pro výkon regionálních funkcí.

Standard pro dobrý knihovní fond

Pod názvem *Metodický pokyn MK k vymezení standardu doplňování a aktualizace knihovního fondu pro knihovny zřizované a/nebo provozované obcemi na území České republiky* byl přijat Ministerstvem kultury pod č.j. 53667/2017.

Standard vymezuje základní parametry pro budování knihovních fondů z hlediska jejich objemu, obsahu i finančního zajištění. Poskytuje návod k provádění průběžné, pravidelné i mimořádné

³⁴ Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/2019_metodicky_pokyn_mk_vkis-11473.pdf

³⁵ Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/2019_metodicky_pokyn_mk_rf-11474.pdf

aktualizace knihovního fondu. Standard je nástrojem pro knihovnu a jejího provozovatele při stanovení a plánování optimální výše finanční částky na nákup knihovního fondu s cílem efektivního využití finančních prostředků z veřejných rozpočtů.

Standard navazuje na Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky a na Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky. Vychází z obecných principů mezinárodních doporučení vydaných Mezinárodním sdružením knihovnických asociací (IFLA) „Služby veřejných knihoven“, „Směrnice pro služby knihoven mládeži“ a „Směrnice pro služby dětských knihoven“.

Ke Standardu pro dobrý knihovní fond je zpracován i **seznam doporučené literatury**, tzv. Zlatý fond či kánon, který obsahuje seznam více než 1 300 titulů české i světové literatury (pro děti, mládež i dospělé), které by měly být ve fondech veřejných knihoven.³⁶

Knihovna v obci

Koncem roku 2020 byl vydán dokument s názvem **Knihovna v obci**³⁷. Materiál je určen prioritně pro starosty a zastupitele obcí. Nejde o typický standard vydaný Ministerstvem kultury – jeho vydání ale obohacuje řadu předchozích metodických materiálů. Příručka pomáhá poznat, k čemu je knihovna v obci užitečná, ulehčuje získání informací pro plánování rozvoje knihovny jako součásti kulturního a společenského života obce a rozšiřuje povědomí o knihovnictví jako svébytném oboru. Je materiálem, který by měl zastupitelům obcí pomoci při poznání významu a místa knihovny v obci.

Struktura modelu regionálních funkcí

Fungování regionálních funkcí knihoven je založeno na myšlence provázané spolupráce knihoven na různých úrovních. Národní knihovna České republiky zastoupená Knihovnickým institutem (dále jen KI NK), celostátně metodicky řídí výkon regionálních funkcí a vyhodnocuje jejich plnění, viz § 9 odst. 2 písm. g) knihovního zákona.

Knihovnický institut NK svolává pravidelné porady zástupců krajských knihoven, organizuje odborné konference, vydává a připomínkuje materiály, úzce spolupracuje především s Ministerstvem kultury, Asociací krajů, Národní sítí zdravých měst, Svazem měst a obcí, Sdružením místních samospráv i Spolkem pro obnovu venkova. Po vzájemné dohodě se základní platformou pro koordinaci regionálních funkcí na celostátní úrovni stala Sekce pro regionální funkce Sdružení knihoven ČR (SDRUK).

Krajskými centry jsou krajské knihovny. Jejich práce spočívá ve výkonu regionálních funkcí, spolupráci s Knihovnickým institutem NK, krajskou i místní správou a samosprávou. Jsou metodickými centry pro knihovny pověřené výkonem regionálních funkcí, vydávají metodické materiály, koordinují výkon RF v konkrétním kraji, organizují vzdělávání knihovníků a zpracovávají statistické výsledky knihoven na svém území.

Na lokální úrovni pracují pověřené knihovny, které formou služeb provádějí celou škálu činností napomáhajících naplňování hlavních cílů Programu.

---

³⁶ Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/zlaty-fond-2018>

³⁷ Dostupné zde: https://ipk.nkp.cz/docs/knihovna-v-obci_prirucka-pro-starosty.pdf

Cíle regionálních funkcí

jsou formulovány v Metodickém pokynu MK. Jsou jimi:

1. Zajištění dostupnosti a rozvoje veřejných knihovnických a informačních služeb ve všech místech České republiky v souladu s celostátní koncepcí rozvoje knihoven.
2. Vyrovnání rozdílů v úrovni poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb obyvatelům měst a malých obcí s přihlédnutím k jejich specifikům.
3. Zajištění kvality a kontinuity veřejných knihovnických a informačních služeb v návaznosti na informační potřeby uživatelů a v souladu se Standardem VKIS.
4. Odstranění nežádoucích diferencí v úrovni poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb mezi jednotlivými regiony a kraji.
5. Účelná dělba práce a koordinace odborných činností v kraji.
6. Efektivní využití veřejných finančních prostředků.
7. Garance průběžné aktualizace knihovního fondu knihoven provozovaných obcemi.
8. Udržení odborného standardu služeb v knihovnách regionu.
9. Garance kvalifikačního růstu pracovníků knihoven (celoživotní vzdělávání).

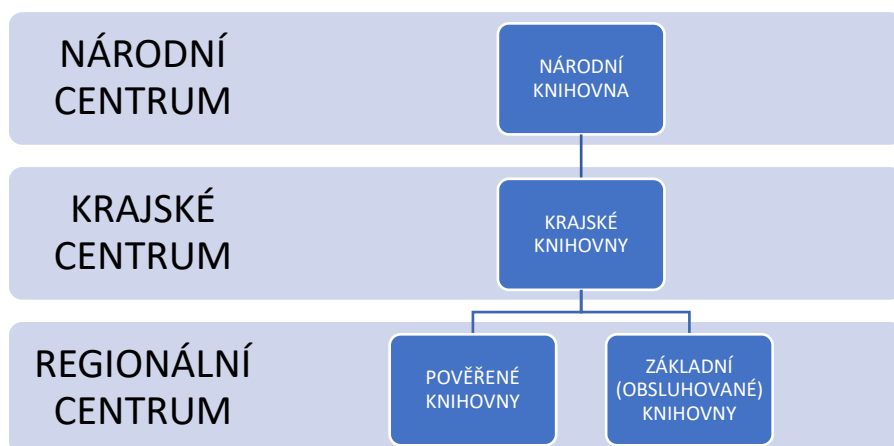
Cíle jsou průběžně konkretizovány a doplňovány aktuálními úkoly, které souvisejí s vývojovými trendy knihovnictví, reagují na směr daný Koncepcí rozvoje knihoven ČR na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030.

Plnění cílů regionálních funkcí je sledováno pomocí statistických výkazů výkonů a financování RF, které za celé území ČR každoročně zpracovává a vyhodnocuje Knihovnický institut NK ČR.

Standardy pro výkon regionálních funkcí

Přínos regionálních funkcí knihoven se ukazuje v mnoha oblastech knihovnické práce. Je komplexním souborem činností, které ovlivňují kvalitu veřejných knihoven.

O vznik standardů se zasadila hlavně pracovní skupina pro přípravu standardů regionálních funkcí složená z krajských metodiků a působící při Knihovnickém institutu Národní knihovny ČR. Pracovní skupina se začala scházet už v roce 2001, ještě v době přípravy třetího knihovního zákona. Na svých jednáních shromažďovala návrhy a zpracovávala podklady pro standardy jak na úrovni okresů, tak na krajské úrovni. Navrhované standardy bylo nutné v počátcích chápat jako minimální, bylo jasné, že se budou doplňovat a měnit podle toho, co přinese jejich uvedení do praxe.

Obrázek 3 - Struktura modelu RF, vazby mezi knihovnami

Poradenská a konzultační činnost, metodické návštěvy, plány, rozbor,

Všechny knihovny poskytující veřejné knihovnické a informační služby mají možnost obracet se na poradenské místo, kterým je oddělení služeb pro knihovny. Národním metodickým centrem je Knihovnický institut Národní knihovny. S ním a s dalšími metodickými centry krajských knihoven úzce spolupracují krajská metodická oddělení. Informace, které je nutno předávat všem knihovnám, jsou šířeny prostřednictvím nejbližších metodických center pověřených knihoven. Díky těmto informačním kanálům knihovny získávají relevantní informace, do knihoven jsou předávány informační a propagační materiály, metodické dokumenty a další publikace.

Velmi pozitivní je provádění metodických návštěv, kdy jsou přímo na místě samém řešeny problémy konkrétní knihovny, mnohdy i za přítomnosti vedení obce.

Statistika knihovnických činností

Tento úkol vychází ze zákona o státní statistické službě č. 89/1995 Sb.³⁸ Předmětem statistiky kultury je zjišťování údajů o činnosti kulturních zařízení zřizovaných Ministerstvem kultury, dalšími orgány státní správy, kraji, obcemi a městy, případně občanskými sdruženími a dalšími orgány.

Díky metodické pomoci a provázanosti činnosti knihoven jsou každoročně shromažďována statistická data v relativní přesnosti, úplnosti a včasnosti. Ke sběru statistických dat je určen formulář Kult (MK) 12-01, sběrem dat se zabývá NIPOS (Národní informační a poradenské centrum), které provádí sběr elektronickou cestou na základě dat shromážděných v pověřených knihovnách a v krajské knihovně.

Na základě sumarizovaných výsledků lze vysledovat vývoj této oblasti kultury. Výsledky získané jsou využívány pro zpracování koncepcí rozvoje kultury na celostátní i krajské úrovni, při přípravě projektů i analýz. Dlouhodobé sledování časových řad slouží jako podklady pro jednání na celostátní úrovni, jsou součástí advokacie knihoven a díky provázanosti s mezinárodní statistikou jsou součástí světových trendů a statistik.

Vzdělávání knihovníků, semináře a porady

V souladu s rozvojem společnosti je pro pracovníky knihoven zajišťováno celoživotní vzdělávání. Tato oblast je zásadní pro rozvoj oboru, vzájemnou spolupráci, koordinaci činnosti knihoven a dodržování mezinárodních i národních standardů knihovnické práce. Nabídka vzdělávání jde napříč různými knihovnami a knihovnickými spolky a sdruženími. Cílem je dosáhnout stavu, kdy je vzděláván každý knihovník bez ohledu na dobu, která uplynula od jeho odborného vzdělání. Vzdělaný knihovník tak může působit jako mentor a poradce pro uživatele i kolegy.

Vzdělávání knihovníků má pozitivní dopad na celou jejich práci – pracovníci se vzdělávají v mnoha dovednostech - od informačních a komunikačních dovedností, přes měkké kompetence týkající se práce s uživatelem až po odborné znalosti, přehled o literatuře, informačních zdrojích a mezinárodních standardech. Velkým a cenným zdrojem těchto znalostí jsou celostátní konference a semináře, kde dochází k předávání příkladů dobré praxe a navazování profesních kontaktů.

Tvorba výměnných knihovních fondů, jejich cirkulace a distribuce, správa, revize a aktualizace
Díky finančnímu zajištění výkonu regionálních funkcí jsou do knihoven nakupovány, odborně zpracovávány a distribuovány knihovní fondy. Uživatelé knihoven ve všech i v těch nejmenších obcích mají záruku přístupu k novým knihám a dokumentům, které jsou průběžně obměňovány. Díky automatizaci knihovnických činností mají jak knihovníci, tak i čtenáři přehled o nové literatuře, mohou

---

³⁸ Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-89>

si z pohodlí domova objednávat publikace, o které mají zájem. V rámci meziknihovní spolupráce se k takovým dokumentům mohou rychle dostat.

Pomoc při revizi a aktualizaci knihovnických fondů

Na základě knihovnického zákona 257/2001 Sb. a prováděcí vyhlášky č. 88/2002 Sb. probíhají v knihovnách v České republice pravidelné, průběžné i mimořádné revize. Ty představují nástroj kontroly porovnáním skutečného stavu knihovnického fondu konkrétní knihovny se stavem evidovaným. Pověřené knihovny mají pracovníky a prostředky, díky kterým mohou pravidelně a systematicky provádět revizi knihovnického fondu i jeho aktualizaci, která zajišťuje kvalitní a zdravý knihovnický fond.

Poskytovatelem služby je pověřená knihovna, případně krajská knihovna s městskou funkcí, příjemce této služby je obsluhovaná knihovna neprofesionální, s pracovním úvazkem nejvýše 1,0. Pokud si o tuto službu zažádá i větší knihovna, může jí být vyhověno

Nákup a zpracování knihovnických fondů pořízených z prostředků provozovatele knihovny (obce) a jejich distribuce

Knihovnické fondy nakupované z prostředků obcí je nezbytné správně knihovnicky zpracovat. Díky provázanosti regionálních služeb jsou tyto dokumenty nakupovány s dobrými slevami a kvalitně a odborně knihovnicky zpracovány, se zárukou dodržování standardů pro katalogizaci dokumentů. Data jsou vystavena v on-line podobě na webových stránkách knihoven, což zaručuje přístupnost sedm dní v týdnu, 24 hodin denně.

Cílem služby je dodávání zpracovaných knihovnických fondů pověřenou knihovnou dle uzavřené smlouvy o knihovnických službách, výhodou je hospodárnost, kvalita záznamu, rychlost zpracování, jednotnost.

Podpora vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit

Vzdělávací, kulturní a komunitní aktivity jsou ovlivněny místem, ve kterém knihovna působí. Cílem je rozvoj společenského a kulturního zázemí obce, podpora místní společnosti napříč všemi věkovými kategoriemi, posílení spolupráce a solidarity. Knihovna podle možností má úzce spolupracovat s ostatními neziskovými organizacemi a spolky v obci.

Servis automatizovaného knihovnického systému využívaného pro výkon regionálních funkcí

Dle knihovnického zákona jsou knihovny povinny umožňovat přístup k internetu. Díky Projektu internetizace knihoven bylo všem knihovnám umožněno připojit se na internet, fondy knihoven jsou průběžně rekatalogizovány a do knihoven jsou zaváděny automatizované knihovnické systémy.

Knihovny poskytující VKIS svým uživatelům nabízejí řadu elektronických služeb – webové stránky, on-line katalogy, přístup na sociální sítě, půjčování e-knih. Malé knihovny mají velkou podporu v regionální metodice, která vytváří jejich webové stránky, pomáhá při získávání grantů na automatizaci knihovny a vzdělává knihovníky i v této oblasti.

Obrázek 4 - Standard služby knihoven knihovnám - komentovaná verze

Organizační zabezpečení výkonu regionálních funkcí

Pro efektivní výkon regionálních funkcí je nutné, aby bylo jejich fungování ošetřeno také po stránce organizační. I tato součást je řešena jak knihovním zákonem, tak Metodickým pokynem k výkonu RF

1. Národní knihovna ČR celostátně metodicky řídí výkon RF a vyhodnocuje jejich plnění. Tuto funkci jí nařizuje knihovní zákon ve své novele z roku 2005 v § 9.
2. Krajské knihovny metodicky řídí a koordinují RF vybraných (pověřených) knihoven v kraji. Tuto funkci jim nařizuje knihovní zákon v § 11.
3. Pověřené knihovny na základě smlouvy s krajskou knihovnou plní regionální funkce pro základní knihovny (obsluhované) na území smlouvou vymezeném a pro knihovny ve smlouvě jmenované.
4. Obsluhované knihovny jsou základní knihovny (profesionální, neprofesionální, pobočky), které jsou na základě smlouvy s pověřenou knihovnou příjemci služeb poskytovaných v rámci výkonu regionálních funkcí. Obsluhované knihovny musí být registrovány na MK ČR. Rozhodnutí o využívání pomoci poskytované v rámci RF je pro obsluhované knihovny postavené na principu dobrovolnosti.
5. Funkce Národní knihovny ČR v systému knihoven je daná knihovním zákonem (novelou z roku 2005), konkrétně § 9, kde je uvedeno: „Národní knihovna je centrem systému knihoven. V systému knihoven vykonává koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, standardizační, metodické a poradenské činnosti, ... zabezpečuje celostátní koordinaci regionálních funkcí a vyhodnocuje jejich plnění.“
6. Role NK ČR v rámci RF:
  - celostátní koordinátor RF
  - hodnocení plnění RF
7. Pro koordinaci systému RF je potřebná jednotná metodika. NK ČR v zastoupení Knihovnickým institutem pořádá dvakrát ročně v rámci spolupráce se sekci SDRUK pro regionální funkce porady metodiků krajských knihoven, kde společně řeší problémy vyskytující se v souvislosti s výkonem RF a hledají jejich řešení. Kromě toho každé dva roky organizuje celostátní seminář k problematice RF. V rámci portálu Informace pro knihovny, který spravuje Knihovnický institut Národní knihovny ČR, zpřístupňuje materiály týkající se RF knihoven.
8. Vyhodnocování plnění regionálních funkcí ze strany Národní knihovny ČR spočívá hlavně v průběžném sledování vývoje RF a jejich výsledků, analyzování situace a stanovení trendů.

Každoročně zpracovává celostátní sumář výkonů RF za jednotlivé kraje, na základě kterého vypracuje výroční zprávu o plnění regionálních funkcí v ČR za daný rok. Vyjednává se zástupci vlády o potřebných legislativních změnách, poskytuje konzultační služby krajským úřadům, krajským knihovnám i dalším zájemcům. O stavu regionálních funkcí informuje na setkáních vedoucích odborů kultury krajských úřadů, které iniciuje Ministerstvo kultury ČR. Spolupracuje také s Komisí Rady Asociace krajů pro kulturu a sport.

9. Dalším organizačním článkem ve výkonu regionálních funkcí jsou krajské knihovny. I jim knihovní zákon určuje roli v rámci výkonu RF: „Krajská knihovna plní a koordinuje plnění regionálních funkcí vybraných základních knihoven v kraji. Smlouva o přenesení regionálních funkcí na vybrané základní knihovny musí mít písemnou formu. Plnění regionálních funkcí a jeho koordinaci zajišťuje kraj z peněžních prostředků svého rozpočtu.“
  - Krajská knihovna stanoví počet obsluhovaných knihoven na jednu pověřenou knihovnu v kraji. Číslo vždy odráží charakter regionu, hustotu obyvatelstva, kvalitu a dostupnost knihovnických a informačních služeb v daném kraji.
10. Výběr pověřených knihoven v jednotlivých krajích probíhá podle pravidel stanovených v Metodickém pokynu Ministerstva kultury k zajištění RF knihoven a provádí ho krajská knihovna. Pověřená knihovna musí splňovat určité předpoklady. Mezi ty nejdůležitější patří:
  - Pověřená knihovna vytváří prostorové, personální a finanční podmínky pro výkon RF a spolupráci knihoven ve svém regionu. Pokud je pověřená knihovna samostatnou právnickou osobou, o pověření regionálními funkcemi rozhoduje ředitel knihovny, pokud to tak není, musí s pověřením souhlasit zřizovatel knihovny.
  - Pověřená knihovna musí prokazovat vysokou odbornou úroveň své činnosti, dodržovat knihovnické standardy, budovat kvalitní fond, mít kvalitní systém zpracování knihovnických fondů a katalogů, provozovat automatizovaný knihovní systém, spolupracovat se Souborným katalogem ČR CASLIN, nabízet širokou škálu knihovnických a informačních služeb pro svůj region.
  - Pověřená knihovna má odpovídající pracovní kapacity k poskytování RF. Myslí se tím hlavně odpovídající počet kvalifikovaných pracovních úvazků pro poskytování odborných konzultací a poradenství, podpora vzdělávání pracovníků a jejich účast na poradních a koordinačních aktivitách v rámci kraje.
11. Pověřená knihovna musí disponovat dostatečným informačním základem. Myslí se hlavně na sledování dění v oboru, účast v elektronických knihovnických konferencích. Na webu pověřené knihovny musí být sekce určená obsluhovaným knihovnám, ve které jsou zveřejňovány informace, potřebné materiály, výkaz o výkonu a financování RF.
  - Pověřená knihovna musí mít zajištěny specifické provozní podmínky. Myslí se tím hlavně na zajištění skladové kapacity pro výměnný fond; dopravy pro potřeby výkonu RF, kam patří rozvoz knihovního fondu a dalších materiálů včetně možnosti pružně reagovat v případech potřeby metodické návštěvy apod.
12. Na konci tohoto organizačního řetězce stojí obsluhované knihovny, pro které se regionální funkce knihoven vykonávají. Jedná se o základní knihovny (profesionální, neprofesionální, pobočky), které jsou na základě smlouvy s pověřenou knihovnou příjemci služeb poskytovaných v rámci výkonu RF. Všechny obsluhované knihovny musí být registrovány v databázi knihoven spravované Ministerstvem kultury.

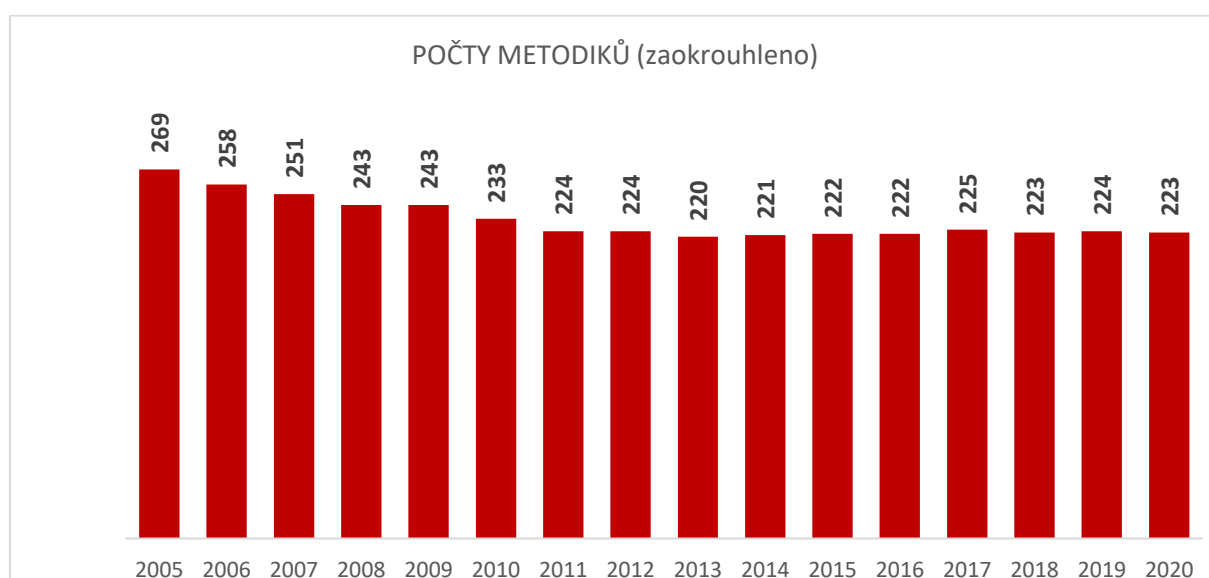
Personální zabezpečení výkonu regionálních funkcí

O personálním zabezpečení výkonu regionálních funkcí se jak v knihovním zákoně, tak v Metodickém pokynu příliš nehovoří. V metodickém pokynu je sice v bodě 5 (kritéria výběru knihovny pověřené regionální funkcí) několik vět o nutnosti zabezpečit odpovídající pracovní kapacity pro výkon RF

pověřenou knihovnou, v bodě 9 je uvedena zmínka, že tyto činnosti zajišťují pracovníci na pozici metodika (národní, krajská, regionální úroveň).

Pracovní náplň metodika je velmi široká a na jeho odborné znalosti a dovednosti jsou kladeny vysoké nároky. Metodik by měl být jedním z nejkvalifikovanějších pracovníků knihovny, protože jeho znalosti musí obsahovat mnoho oblastí nejen metodické práce, ale i celého provozu knihoven. Kromě formálního knihovnického vzdělání má mít dobré komunikační a vyjednávací schopnosti, znalosti psychologie a pedagogické nadání.

S formálním vzděláním a praxí si metodik nevystačí, protože se při výkonu své práce ocitá v mnoha dalších rolích, kde by bez celoživotního vzdělávání jen těžce obstál. Musí sledovat měnící se legislativu, nové informační a komunikační technologie, pracovní právní otázky, dotační programy. Knihovnictví také podléhá neustálému vývoji a přizpůsobování se požadavkům uživatelů, což by měl dobrý metodik sledovat. Způsob sebevzdělávání a hledání relevantních zdrojů si by si měl řídit každý metodik sám, případně za metodického vedení Knihovnického institutu NK.

Pozice metodik v Národní soustavě kvalifikací

Portál Národní soustava kvalifikací je informační základnou o soustavě celostátně uznávaných profesních kvalifikací v ČR. Také pro oblast knihovnictví jsou zpracovány jednotlivé pracovní pozice, a pod kódem 72-020-R je vydán standard **Samostatný knihovník metodik**³⁹. Ve standardu jsou podrobně popsány znalosti a dovednosti, které by měl knihovník na pozici metodika znát. Společný odborný základ obsahuje teoretickou a praktickou složku společnou pro několik příbuzných oborů vzdělání. V rámci vybraného oboru kvalifikace, který se vztahuje ke konkrétnímu oboru vzdělání, lze získat přehled schválených a publikovaných profesních kvalifikací v dané oblasti.

Nejde jen o čistý výkon regionálních funkcí, ale celou šíři dovedností, zahrnující např. i vzdělávání, organizaci revize knihovního fondu, odbornou komunikaci, ovládání automatizovaného knihovního systému a mnohé další.

K získání této profesní kvalifikace má uchazeč složit odbornou zkoušku. Pro přípravu ke zkoušce jsou zpracovány odborné studijní texty, vystavené na webových stránkách Národní knihovny ČR

³⁹ Dostupné z: https://www.narodnikvalifikace.cz/kvalifikace-1134-Samostatny_knihovnik_metodik

a Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě.⁴⁰ Autorizovanou osobou pro absolvování zkoušky je Národní knihovna České republiky.

Vzdělávání metodiků

Nezbytnou součástí dobré metodické práce je také setkávání odborných pracovníků, kteří regionální funkce vykonávají – metodici na regionální, krajské i celostátní úrovni. Pro zlepšení koordinace výkonů regionálních funkcí jsou pravidelně dvakrát ročně svolávány **porady krajských metodiků**, které jsou realizovány v gesci odborné sekce SDRUK pro regionální funkce. V sekci pracují metodici krajských knihoven a odborníci Knihovnického institutu NK ČR. Programovou náplní sekce jsou aktivity směřující k vyrovnání úrovně kulturních a vzdělávacích služeb poskytovaných knihovnami působícími v obcích různých velikostí a celková podpora rozvoje služeb knihoven finančně dotovaná kraji.

Semináře Regionální funkce knihoven pořádá sekce SDRUK pro regionální funkce ve spolupráci s Knihovnickým institutem NK. První celostátní setkání se konalo v Moravské zemské knihovně v Brně v roce 2002, od roku 2003 se semináře konají v Pardubicích (ve dvouletých cyklech). Programová náplň seminářů reaguje na aktuální problematiku RF, seznamování účastníků se změnami v legislativě, novými či inovovanými standardy, modely spolupráce napříč knihovnickou komunitou, oceňováním knihoven a příklady dobré praxe.

Workshopy pro metodiky knihoven pořádá Sekce veřejných knihoven SKIP. Cílem sekce je aktivní podíl na rozvoji knihovnické profese, prosazování role veřejných knihoven v občanské společnosti a rozvíjení práce knihoven. Workshopy jsou organizovány v různých knihovnách v České republice – v roce 2021 proběhne již VII. ročník.⁴¹

---

⁴⁰ Dostupné z: <https://www.svkos.cz/pro-knihovny/studijni-texty/>

⁴¹ Dostupné z: <https://workshop-pro-metodiky-7.webnode.cz/>

skip Služby knihovnické a informační pracovníků České republiky

Úvod O NÁS PROGRAM ▾ KONTAKT FOTOGALERIE PODĚKOVÁNÍ

VI. WORKSHOP PRO METODIKY

ZLÍN, 19.-20.11.2019

WORKSHOP PRO METODIKY

Metodická práce provází knihovny již mnoho let. S nástupem regionálních funkcí v roce 2002 vznikl systematický přístup, který byl jednotně zaveden v knihovnách v České republice.

Práce metodika je náročná - právě metodik je tím, kdo radí, vzdělává, komunikuje a organizuje... ale také on se potřebuje celoživotně vzdělávat. I z toho důvodu jsou pro metodiky zorganizovány tyto workshopy.

Obrázek 5 - Workshop pro metodiky, Zlín 2019

Komunikační platformou pro výkon regionálních funkcí je elektronická konference Region.

Vnější vztahy

K dobrému fungování regionálních služeb je nezbytné udržovat dobré vztahy, a to nejen mezi knihovnami, ale také se zřizovateli/provozovateli knihoven. Knihovny jsou úzce provázány se svým okolím a jejich role ve společnosti je jedinečná a nenahraditelná. Jde o etablovaná kulturní zařízení a jejich vývoj korespondující s vývojem společnosti zahrnuje i změny v pojetí komunikace s okolím a udržování a rozvíjení vztahů. Cílem je vytváření strategických partnerství při uplatňování zásad dobré komunikace uznávající hodnoty jako je otevřenost, upřímnost, politická nestrannost, transparentnost, odpovědnost a poskytování přesných, objektivních a pravdivých zpráv o své činnosti.

V okolí knihoven se vyskytuje mnoho různých skupin, které mají vliv na jejich činnost. Každá knihovna by v rámci své organizační strategie měla mít vymezeno, které skupiny stakeholders jsou pro ni významné. Z pohledu výkonu regionálních funkcí jde především o interní a externí stakeholders – přímí zaměstnanci knihovny na nejrůznějších pracovních pozicích, se kterými metodik přichází do kontaktu, a externí stakeholders mimo knihovnu a působící na ni zvnějšku. Zde můžeme jmenovat kolegy ze spolupracujících knihoven, metodická pracoviště dalších knihoven, ale především

zřizovatele/provozovatele knihovny, Ministerstvo kultury, Národní knihovna České republiky, tedy vlivné stakeholders, kteří mohou ovlivňovat financování a legislativu v oblasti výkonu regionálních funkcí.

Závěr

Rozvoj veřejných knihoven v České republice by nebyl možný bez systematické finanční i metodické pomoci, na které je stavěn výkon regionálních funkcí. Jeho komplexnost, šíře služeb, podpora ze strany krajů a krajských knihoven včetně národního metodického centra ukazuje, že spolupráce knihoven je nezbytnou cestou ke kvalitativnímu rozvoji veřejného knihovnictví.

Vývoj knihoven i přes regionální disparity koresponduje s Konceptí rozvoje knihoven, a to především v oblasti orientace služeb na elektronickou dostupnost dokumentů, cílení služeb na různé skupiny uživatelů v knihovně a na důraz na funkci knihovny jako místa.

Určité mezery v nabídce knihovny je možné eliminovat ve spolupráci s knihovnami v okolí, využitím regionálních funkcí knihoven a koordinací s ostatními knihovnami na krajské nebo na celostátní úrovni. A to je nosnou myšlenkou již dvacetiletého programu regionálních funkcí knihoven.

Literatura

ČESKO. Zákon č. 257 ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2001, částka 98. Dostupné také z: https://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/knihovni-zakon-257-2001-sb.-a-navazne-provadeci-prepisy

ČESKO. Zákon, kterým se mění zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, část pátá – změna knihovního zákona, ze dne 26. prosince 2004. In: *Zákony pro lidi.cz* [online].

JIRKALOVÁ, Hana. Rozhovor s PhDr. Vítem Richterm, ředitelem odboru knihovnictví Národní knihovny ČR, předsedou SKIP a předsedou Ústřední knihovnické rady, o novém Zákoně o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb. 1. Část. *Čtenář*, roč. 2001, roč. 53, č. 7-8, s. 198-200.

Knihovny v procesu transformace společnosti. *Informace pro knihovny* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 1997 [cit. 2021-7-21]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/statistika-pruzkumy-dokumenty/informacni-materialy-a-dokumenty/knihovny_v_procesu_transformace_spolecnosti.htm

Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021-2027 s výhledem do roku 2030: knihovny - pilíře občanské společnosti, vzdělanosti a kultury. Praha: Národní knihovna České republiky - Knihovnický institut, 2020. ISBN 978-80-7050-734-6. Dostupné také z: <https://ipk.nkp.cz/docs/koncepce-rozvoje-knihoven-2021-2027>

Koncepce.knihovna.cz [online]. Praha, 2021 [cit. 2021-05-26]. Dostupné z: <https://koncepce.knihovna.cz/>

KUBÍČEK, Jaromír. *Dějiny veřejných lidových knihoven v českých zemích*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2019. ISBN 978-80-7051-250-0.

LELKOVÁ, Marta. Analýza vývoje regionálních funkcí knihoven ČR v letech 2002-2015. Brno, 2017. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, Kabinet informačních studií a knihovnictví. Vedoucí práce PhDr. Vít Richter.

Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu doplňování a aktualizace knihovního fondu pro knihovny zřizované a/nebo provozované obcemi na území České republiky. Praha: Ministerstvo kultury, 2017. Dostupné také z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/2017_metodicky-pokyn-mkdef-7674.pdf

Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky (2011). NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. *Informace pro knihovny* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, c2019, 2015 [cit. 2021-5-26]. Dostupné z: <https://1url.cz/wKwch>

Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky. Ministerstvo kultury České republiky [online]. Praha: MK ČR, 2019 [cit. 2020-3-18]. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/2019_metodicky_pokyn_mk_rf-11474.pdf

Ministerstvo školství a kultury. Vyhláška Ministerstva školství a kultury č. 51 ze dne 25. června 1963 o evidenci knihoven jednotné soustavy, o meziknihovní výpůjční službě a o přednostním právu

knihoven při získávání literatury, časopisů a jiných sbírkových materiálů. In: Sbíрка právních předpisů [online]. 1963, částka 30, s. 209-212.

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. *Informace pro knihovny* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, c2019, 2015 [cit. 2021-06-26]. Dostupné z: www.nkp.cz

Nařízení vlády republiky československé ze dne 5. listopadu 1919, č. 607 Sb. z. a n., jímž se provádí zákon o veřejných knihovnách obecních. *Informace pro knihovny* [online].

Program podpory zajištění regionálních funkcí knihoven. *Informace pro knihovny* [online]. Praha: Ministerstvo kultury, 2002, 2003 [cit. 2021-7-26]. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/ProgramzajitnpodporyRFrok2004.pdf>

Předkládací a důvodová zpráva (k Usnesení vlády České republiky ze dne 26. února 2001 č. 195 k zajištění regionálních funkcí veřejných knihoven a podpory regionálních kulturních aktivit [online]. *Informace pro knihovny: Legislativa*.

Příloha k usnesení vlády ze dne 16. ledna 2002 č. 68: Program podpory zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven. *Informace pro knihovny: Legislativa* [online].

Samostatný knihovnický metodik: kód: 72-020-R. *Národní soustava kvalifikací* [online]. Praha: Národní pedagogický institut ČR, 2014 [cit. 2021-7-22]. Dostupné z: https://www.narodnikvalifikace.cz/kvalifikace-1134-Samostatny_knihovnik_metodik

Sekce pro regionální funkce. *Sdružení knihoven ČR* [online]. Praha: SDRUK [cit. 2021-7-22]. Dostupné z: <https://sdruk.cz/odborne-sekce/sekce-pro-regionalni-funkce/>

Studijní pomůcky pro knihovníky [online]. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, © 2016–2020 [cit. 2020-11-14]. Dostupné z: <https://studujte.nkp.cz/>

Studijní texty. *Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě* [online]. Ostrava: MSVK, 2019- [cit. 2021-7-22]. Dostupné z: <https://www.svkos.cz/pro-knihovny/studijni-texty/>

ŠEDÁ, Marie, Lenka DOSTÁLOVÁ a Vít RICHTER. *Knihovna v obci: příručka pro starosty a zastupitele*. Praha: Národní knihovna České republiky - Knihovnický institut, 2020. ISBN 978-80-7050-729-2.

Usnesení vlády České republiky ze dne 26. února 2001 č. 195 k zajištění regionálních funkcí veřejných knihoven a podpory regionálních kulturních aktivit (pdf). *Informace pro knihovny: Legislativa*.

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Národní knihovna České republiky [online]. c2021 [citováno 21. 07. 2021]. Dostupné z www: <https://1url.cz/StsMP>

Workshop pro metodiky [online]. Praha: SKIP ČR, 2020 [cit. 2021-7-22]. Dostupné z: <https://workshop-pro-metodiky-7.webnode.cz/>

Zákon č. 425/1990 Sb., Zákon České národní rady o okresních úřadech, úpravě jejich působnosti a o některých dalších opatřeních s tím souvisejících, ze dne 9. října 1990. In: *Zákony pro lidi* [online].

Zákon o veřejných knihovnách obecních č. 430/1919 Sb. a navazující předpisy. *Informace pro knihovny* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2015- [cit. 2021-07-27]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/legislativa/KnihovniZakon_1919.doc

Zákony pro lidi: Sbíрка zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Praha: AION CS, 2021 [cit. 2021-4-26]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/>

Závěrečná zpráva o plnění Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020. *Informace pro knihovny* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2021, 2021 [cit. 2021-7-22]. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/zaverecna-zprava-ke-koncepci-rozvoje-knihoven-v-cr-na-leta-2017-2020>

Marie Šedá
marie.seda@nkp.cz
22.7.2021